

Գ. Խիստ օգտակար բան է տղոց երկու ձեռքն ալ գործածելու սորվեցընելը . վասն զի շատ բանի մէջ երկու ձեռքերնին իրարու տեղ կրնան գործածել իսկ թէ որ միայն աջ ձեռքը գործածելու ըլլայ տղան՝ ձախը կամաց կամաց անանկ կը տկարանայ, որ ատեն անցնելով՝ չկրնար ուղածին պէս բանեցընել :

Դ. Տղոց մարմինը ուժովցընելու համար խիստ օգտակար է զիրենք պաղ ջրով լուանալը : Հին ատեն բազմինք մտնելուն առողջարար յատկութիւնները տեսնելով, շատերը ամէն օր լուացուելու կ'երթային, թէպէտ և խիստ հարկաւոր գործք ալ ունենային : Տղաքը աղտոտ մնալով՝ շատ անգամ բորի պէս հիւանդութիւններ կ'ունենան . ուստի միշտ պէտք է պաղ ջրով լուանալ զիրենք :

Ե. Տղաք քանի որ երկու իրեք տարեկան են՝ քնանալու ու հանգչելու մեծ կարօտութիւն ունին . և քունը տեսակ մը հանգստութիւն ըլլալով՝ իրենց շատ հարկաւոր է . վասն զի անոնց ուժը կը պահէ ու կ'աւելցընէ : Իսկ չքննելուն ընդհանուր կարծիքն է որ տղաք ինչուան եօթը կամ ութ տարեկան ըլլան, երբոր քուններնին կոխէ՝ պէտք է թող տալ որ պառկին ինչուան 12 ժամ : Իսկպէտ և բոլոր ան միջոցին մէջ չքնանան, բայց իրենց հարկաւոր եղած հանգստութիւնը կ'առնեն : Երբեք է որ լուսոյ դիմաց չպառկին, թէ չէ կարճատես կ'ըլլան :

Զ. Պէտք է տղոց ականջները երբեմն երբեմն արծաթէ կամ փղոսկրէ քչփորիկով մաքրել . բայց ոչ երբեք պղնձէ կամ երկրէ քչփորիկ բանեցընել : Իսկ չիսկնակնին կտաւէ ըլլան, և ոչ երբեք բամպակէ . վասն զի բամպակը առողջութեան վնասակար է :

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Սկզբունք երեքագործութեան :

ԺԲ

Հերկելու Լրայ :

Հ. ԵՐԿՐԱԳ Հերկելու յարմար եղանակը և կերպը ո՞րն է .

Պ. Երբոր հողը սաստիկ թաց է՝ պէտք չէ հերկել : Ընդհանրապէս նայելու է որ խոր հերկուի, բայց երկրին բնութիւնն ալ դիտելու է : Շատ անգամ ինչուան բուսական հողին կարգը լմըննայ՝ կը հերկեն . անկէ աւելի առաջ երթալը աղէկ չէ : Լազոտ ու խճոտ հողերը քանի որ թաց են՝ կրնան հերկուիլ . վասն զի թէ որ տաք ու չոր ատեն հերկես, ունեցած խոնաւութիւննին ալ մէկէն կը կորսուցընեն :

Հ. Վետինը հերկելը ինչ օգուտ ունի .

Պ. Վետինը հերկելով՝ բուսոց սննդարար հիւթը կը շատնայ, հողն ալ պտղաբեր կ'ըլլայ . ասով օդէն ու արեւուն ճառագայթներէն կ'ուժովնայ, հողը կը կակըղնայ, բուսոց արմատներուն ալ դիւրաւ տարածուելու և սնունդ առնելու տեղ կը բացուի . նմանապէս գէշ բոյսերն ալ կը խլուին : Եւստի վարուցանի երկիրները պէտք է որ ստէպ ստէպ հերկուին, մանաւանդ կալուն ու կառոտ և կարծր հողերը . իսկ ան հողերն որ առաջոտ են ու կալուն չեն, ստէպ հերկել հարկաւոր չէ :

Հ. Վետինը փորելուն աղէկ կերպը ո՞րն է .

Պ. Երբեք աղէկը մարդու ձեռքէն չի բահով եղածն է, տասնհինկէն ինչուան 20 բթաչափ խորութեամբ, երկրին բնութեան յարմար : Եւելի դիւրին է արօրով ու բահով եղածը . այսինքն նախ արօրը ութը կամ տասը բթաչափ լայնութեամբ ակօռ մը

կը բանայ, ետքը կուգան մէկալ գործաւորներն ու բահով ահօսին հողը կ'առնեն՝ քովը կը դիզեն : Երկու արօր ալ կրնայ բանեցուիլ . և թէ որ հողը խճոտ՝ քարոտ ու կաւոտ է, կըրնաս երկձիւղ բրիչ գործածել . ահօսին յատակի հողն ալ կակըղցընելու է, բայց նայելու է որ բուսական հողը վրայէն բոլորովին ելլելով՝ երկրորդ կարգի հողը չերենայ :

Հ . Երկիրը երբ կամ ինչ տեսակ բոյսերուն համար քրքրելու է .

Պ . Ինչ բոյսերուն համար՝ որոնց արմատը խոշոր է . աս գործողութիւն տակի հողը վրան կ'ելլէ, և մթնոլորտին հետ հաղորդակցութիւն կ'ունենայ, վրայի կարգին հետ ալ խառնուելով՝ պարարտութիւն կուտայ :

Հ . Խողանաթաղը ինչ բան է .

Պ . Խողանաթաղ կ'ըսուի ան գործողութիւնը, որով արտերը հնձելէն ետքը՝ թէթե կերպով մը երկիրը կը հերկեն, որպէս զի արտին մէջ մնացած խողանը, թափթըփած ցորենը և գէշ խոտերը թաղուին, ու նորէն բուսնին : Իս գործողութիւնը գէշ խոտերուն ծաղկելէն առաջ պէտք է ընել, որպէս զի հունտերնին նորէն չծլին, հապա բոլորովին փտտին :

ԺԳ

Երբեք գործողութեան մէջ գործածուած կէնդաններուն վրայ :

Հ . ՎԵՏԻՆԸ հերկելու համար ինչ կենդանիներ կը գործածուին .

Պ . Եղ, կով, ձի, ջորի ու էշ . ձին ամենէն աւելի աղէկ կը յարմարի, բայց սովորաբար եզը կը գործածուի . վասն զի եզ պահելու քիչ ծախք պէտք է, և ամենեւին անոր արմտիք կամ ալիւր չտրուիր : Զին երկար ատեն աշխատելէն ետքը շատ բան մը չարժեք . իսկ եզը կրնայ ծանր գնով մսավաճառի ալ ծախուիլ՝ աղէկ մը գիրցուելէն ետեւ : Եզները ձիերէն քիչ ալ կը հիւլնդնան . և ընդհանրապէս գաւա-

ռի մը մէջ եզ որ գործածուի, հոն միւսը շատ առատ կ'ըլլայ ու կ'աժընայ : Եւ այց եզը ձիուն համեմատութեամբ աս պակսութիւններս ունի որ անոր չափ յարմար չէ աշխատանքի . վասն զի եզը դանդաղ է, թէպէտ և ձիէն աւելի կարգի կուգայ, և հերկելու ատեն նոյն գծէն շատ չեղիր : Ինչ և իցէ կերպով՝ եզն ու ձին մէկտեղ լծելը աղէկ չէ :

Հ . Իմենէն աւելի հերկելու յարմար ձին ո՞րն է .

Պ . Ինչկայ որ ոսկորոտ է, կռնակը կարճ ու շիտակ . սրունքն ալ կարճ, արագ, ու աշխատանքի դիմացող :

Հ . Հերկելու յարմար եզան յատկութիւններն որո՞նք են .

Պ . Վլուխը պզտիկ պիտի ըլլայ, վիզը բարակ, ուսերը լուծի յարմար, կռնակը շիտակ ու մնոտ, կուրծքը լեցուն, կողերը կամարաձև, ազդերքը պզտիկ, սրունքն ալ շիտակ ու ամուր :

Երբեք բաղնիքի տեսակ կիւնդաններն ալ պէտք է հետեւ :

Երբեք ծառերը քաղցկեղի՝ պէս տեսակ մը հիւանդութիւն կ'ունենան, որով իրենց կեղևը կը սկսի այլայլիլ, ու կեղևին տակը մեծ վերք մը կը բացուի, և գէշ հիւթ մը կը վազէ մէջէն : Զինները պարզ հնարք մը ունին որ կրակով թթենիին և ուրիշ ծառերուն այսպիսի հիւանդութիւնները մէկէն կը փարատեն . այսինքն տաքցուցած երկաթներով նոյն վերքը բոլոր կը տաղեն կ'այրեն, ինչպէս որ վիրաբուժներն ալ մարդկանց վրայ աս կերպս կը բանեցընեն :

Իս հնարքս Վաղդիայի մէջ ալ Վամիլոս Պովէ անունով երևելի մարդուն մէկը թթենիներուն վրայ փորձեր ու յաջողեր է :

1 ԸԻՐԻԷՆԷՆ :